

Ол Ак-Сууда улуу койорде тууганды. Атасы Харун Ленин атты окуу шаарчыктада билим алып, Черк-рай он петербургсуу предователи болуп ишленгенди. Көпчончокло куюно жегенде, аны соргонго ашыргандыла, алай кой биичеси Бабууну у сабийлери бала мында койгондыла. Харуну кыйын атасы кыргызарты эди, анасы уу – Чабдарлыны Кызматы, Сюле-мен хажини этени.

Эссе тутуму

Аны алаамат ауазы, чырайлы сыфаты маныгыянлагы, төгерегиндегилеге да зауукчулук келтиргенди

Жыр устасы, Кызбарты-Малкыраны сыйлы артистка Гергюкьяны Тамара, Созайланы Харуну кызы, бу кюнде дуниясын алышханды. Булбул ауазлы этегибизни таз этениби барыбгыга да улуу бушууду. Фахмулуу, хатерли, ачык жорекли, миллет сыйген адамдан айырлыу кыйынды.

Тамара. Ол алаамат адамны юсюнден зергериле таулу кызыны жорегин дайын жарытып тургандыла. Ол консерваториядан «Концертно-камерный вокал» деген устанвалык сольного пения» деген устанвалык бля чыккындан. Ол заманда аны фахмусуна баш ургына аны ишлерге Свердловскун, Риганы, Киевни, башка шахарларды да музыка театрларын чакыргындан. Ленинградда кы-

зырын тилегенде да болгандыла. Болсада Тамара улуу, ариу койорден – сегиз этени бля жангыз кызындаш Кышандун узакда туурга союмогенди. Нальчикке кайтканды. Андан арысында аны жашауу Кызбарты-Малкыра кызырал филармония бля байламлы болганды. Ол айтан жырла, романсла, арияла тынгылаучуланы жореклирени сингенди. Жыры республикалар тышында да сюндоргонди бийк фахмусуна бля кесин. Көп жуукку, узак шахарлы сахналарына чыккындан. Аны «Не уезжай ты, мой голубчик», «Гори, гори, моя звезда», «Не уходи» деген романслары, «Матушка-голубушка», «Толкы раз», «Вальс Катон», «Неполитанская песня», «Не любил он», «Имчилик, не гони лошадей», «Вернис» деген эм башка жырлары, «Выходная ария Сильвы», «Как дух Лауры» эм башка опер ариялары да республиканы жамауатына көнг белгиллиди.

Анда аны алаамат усталза окутухандыла. Ол усту катар жары болганды. Ол ала аны ауазында билгенде эм ол фахмусу бютюнда аингыртыа жүрөгшөндө. Сөз ючюн, ол торлю жырны тасхаларына Ленинградда блокада болган заманда да ишлеп турган концермитер Тамара Салтыкованы кюлюнда койргенгенди

Бабух өтпөр адам болганды, кыолларын кыюунуа сугуп, жылп турмай, сабийлени аталарын кыайтарыгыз деп, республиканы таматарына иш да барып, алагы кирип, болуму аңгылатып, ишле айланканды. Болмаганды уа, Москвага Михаил Иванович Калининге кыагыт жазганды. Андан жууп саклап көп туралмай, тогуз сабийин да жыйып, баш иесини кызында барганды. Алай бала Тамара Кызыргыстанны Ош областында Кыярсую району Кыярсую элине тошгонди. Жашуу не кыыйн болса да, ишден солуган кызык заманкыларында анасы жырларга, ойнарга да сюйгөндү. Ол алай жарык адам болганы бля байталмай, сабийлери да аңгы ушап өсгөндө, хар бири да музыка инструментелде соккындан, жырлагандыла, төпсөнгөндө. Барсы да кызбарты, малкыра тилени бирча уста билгенди.

Ата журтка кайтхалмай, 1956 жылда музыка школу мурдорунда Нальчикде алай училече ачылды деп эшитип, Тамара ары барганды. Алай аны директор, кызыны «беш-леден» толуга аттастан көргөндө, аны таулу болганын билгенде, баам, кыркыны: «Ол өтпөрүк халарды», – деп, кызыны алай айтып ашырганды. Болсада, ити адамга болушуп, ол ары киргенди. Анда жыны ичинде устазы Тамара Ивановна Гудулева аңгы дерс берип, музыкадан иги билим алдырганды, нота грамотагы да койргенди. 1957 жылда уа Тамара, Ленинград

ТУРИЗМ

Кызбарты-Малкырада солу, файдасын да көр

Россеини Правительствосу 2020 жылда 15 августтан 20 декабрьге дерс КызМР-ге путевкала алган туристлерге ачка төлөриди. Республикта отпуск ючюн 15 минг сомга дерс ачка кызбартырга, мында бош заманы кылай оздургура, не затка кызарга болуугун «АИФ-СК» тингенди.

Кешкеби, жалаңда Ротуризмдин реестрини туроператору путевкасын алып, аңгы «Мир» тейлеу карта бля теген туристле алалды. Тур бек азында беш кюн болууга керекди, аны багысы уа 25 мингден аз болмазга. Ол заманда кызырал беш минг сомну артка кызбартырга, «Элли минг сомдан багырак» путевкаладан кешбек 10 минг сом болуугуа, 75 минг сомдан багырак-

– ол кыаум бля Минги тауну башына кызыбала жанындаң чогулугууду. Сегизкюнлюк жолуукукуну курагананала ол экилореккасы болган хар саулуктуу адам аны кыарындан келира алай жарашдыргандыла. Туристлеге хауга койргенди эм солучра заман кыадыла, жетмеген керекле-рин ортакч – береди, бийк тау притюлда кече жаттыралды, ачык кюнде уа 6642-метрлик төпкеге өргөленерине шагьатлык этген кыагытны тутдурады, алай айтханды, ала тюз ол бийкикке жеталмай кыагыт да.

Керти да Европаны эм бийк төпсине өрпөрча алаамат хазырлыккы, альпинист тирилк эм про-

фесионал снарежине изленедиле. Алай турланы да курадыла, алай жалаң спортчунагы бля экстремаллага.

Чучурланы кыатында таулу ашла бля сыйлануу Кызбарты-Малкырада отчурлагы барырга болууктуу. Туристле кыяналмагыналый жетерге болуук 30-метрлик Адай-Сууду – ол Төбен Чегемден узакч тойколюдо, жол жанындады. Бирюилерин көрпөрча Хушто-Суртжа дерс барырга керекди, анда миллет аз-шыкыла бля сыйлануу

лада – 15 минг сом. Адам ачанын жолуучуны тегендинде сора беш кюн ичинде алаалдыкы. «КызМР-ге турланы Бир-лешкен федерал кызырал реестрден сегиз туроператор хазырдыла кызарга, биз ала бала жангы программага кыатыштыну юсюндөн сөлөшө турабыз – деп халпардылы КызМР-ни минтуризмини жама-

Төбен келно жагысында дайын-ара орналылды. Анда сууга киргирге онг барды, аны жылыгылагы жаланды тогуз градус чаклы бирди. Сыйналы спортчула аквалан бля кеслери аларлына суу туюбине киргирге болалдыла, жангы койрне тургынала уа – инструктор бля. Дайын-арада суу туюбюнде дунияга кызарга изленелени жылы узунуна койргичра аман этилиди. Анда торлюно тунтунде да бардыралды, сууксуу суула тау улу көп алыпка тасхалдан толуду. Ахыры 4-чө бетдеди.

ЖАМАУАТ ОРГАНИЗАЦИЯЛАДА

Жюрек излемлери кенгдиле, ишлерини хыйсаплары эслерчадыла

«Эр киши эсли болса, эли кючлю болур, тиширүү эсли болса, халккы кючлю болур», – дегендиле эрттегили. Бу өмюрлө сыйдамлай келген акылыны теренилиги баямды: аталары келгенде, анала уа жашланы, аңа болукте, уланы эсдорлук кызыланды да.

Тиширүүланы жумушлары көп болды. Бютюнда бюгонюкюдө – эр кишилени 30-40 проценти, койорлени керекли этмей тутар ючюн, иш тапкан киши жерлеринде, улуу шахардада урунурга келгенде, Юй ишле, мал, бажа, жууксуку бля байламлык туулу... – бары да тиширүү кыюнуа кызарды.

номинацияда Мамучиланы Маруся, Чочайланы Мустарфаны кызы, хорлаганды. Ол беш жаш бля эки кыыз өздоргонди, хар бирине орта не бийк билим бергенди. Бизни сахнада салынгантн «Ма сага инкопантенин» деген пьесаны автору, иги кесек жыры автору, Кызбарты-Малкыраны сыйлы артисти Мамучиланы Камал аны тамата жашы эди. Инал, физика-математика илмулары кандидаты, республикада радиовещание арада бөлмюно таматасыды. Мамучиланы башка сабийлери да ма алай бирер жерде бек жарыкты урунадыла, сабийле өсдориле. Алай аналаны сыйларын көргөндө да Тишир советни ишди.

«Аминат озган жыл Москвада «Еломосоз полк» деген акцияга кыатышханды эм ол кызыралны көп жерде башка сабийлери аны адаманы арлардында Кызын майдаңа пардада агпанысы кыарындагы Уеланы Муссану суратын элгенди. Аны сагынганды, айта кетерге керек болур, ол биринчи малкыра студиячыланы санлардында Москвада окугун жашалдында. 1940 жылда аскерге кетип, суути башланган ачык сабийлери аны тешенди. Гадринны капитаны Кызын Жулдууну, бир куат урунуну I даражалы орденге, бир куатун майдалга да тийиш болганды. 1944 жылда августта терпючкө көре кыйын жаралы, ауру койргуланы да болуп, Беларустында Молодечненский шахарда партия обкомунда инструктор болуп турганды. Ма алай жигитини туудукарды Аминат.

«Аминат озган жыл Москвада «Еломосоз полк» деген акцияга кыатышханды эм ол кызыралны көп жерде башка сабийлери аны адаманы арлардында Кызын майдаңа пардада агпанысы кыарындагы Уеланы Муссану суратын элгенди. Аны сагынганды, айта кетерге керек болур, ол биринчи малкыра студиячыланы санлардында Москвада окугун жашалдында. 1940 жылда аскерге кетип, суути башланган ачык сабийлери аны тешенди. Гадринны капитаны Кызын Жулдууну, бир куат урунуну I даражалы орденге, бир куатун майдалга да тийиш болганды. 1944 жылда августта терпючкө көре кыйын жаралы, ауру койргуланы да болуп, Беларустында Молодечненский шахарда партия обкомунда инструктор болуп турганды. Ма алай жигитини туудукарды Аминат.

«Бусагата тау элдеде тиширүү советле ишлейди. Ала не бля койрешиде? Бу соругуа жууалны Хабаз элчи тийишли организацияны таматасы Ахматланы Аминаты (Люба) Юртосондо керюрге болуукту. Ол Уеланы Билаланы кызынды. Эртю билим алганды. Баш иеси, ол а малчылык бля койрешиде, Ахматланы Анураны жашы Магомел бля юч сабий оздоргонди. Ибрагим В. Кокко атлы Кызбарты-Малкыра кызырал аграр университетни магистратурада окуду. Фатимат медицина колледжин бошоп, Республикалы клиника больницында медсестра болуп ишлейди. Диана уа Х. Берберова атлы Кызбарты-Малкыра кызырал университетни педагогика, психология эм физкультура бля спорт бөлмюно студентиди.

Ююр жашауда, айкы да, тамара келгенде кызыралны аңасыды. Кучуланы Аминат. Аны сагынганды, келинини бети жарыды. «Аңабы ала-мат адамды. Сабийлени эм оздоргонди, таулу адет-төргө да койргенди. Ала аңсы болмагандыла. Манга да улуу насип эди аны кыюнуа тошгоним. Аңа жылыны ичинде бля башка бир торлю бир кызырды бля болмаганды. Ол аны итигинденди», – дейди ол.

2014 жылда Тиширүү советте тамата «Арыбды дегенде, аны членлери ары Аминаты тийишли көргөндө. Ол а аланы ишаныуларына кертичи болууга койрешиде. Элде жашагын

кыалайдаңа, ишчи жерле жетиммегени жунчутады халккыны. Бютюнда жаш адамланы. – Спорт бля койреш жер жокдуу элде. Ары-бири бар, жолда тынгылы комплексени көрсөм, алага бек суктланам. Бизде алай алага болсага, жаш төлөбоз, анда жыйылгы койрген эди, кесин сымар эди. Куктура койрбоз да эскиди. Аңа капитал ремонт керекди. Анда бардырылган маданият тобеушиле адамланы бирлештирген эдиле. Элде аланы союдице, – дейди Аминат.

Мен халпары айтхан инсан тынчлыксыз адамды. Элден сора да, районда, республикада жумушлагы кыатышды, нөгөрлери бля жандуурулк ишле бардыралы. Махтау ючюн угтай, жоорк излеми алагыла. Алгарыаклада ол элде тиширүүлага алап аламан жыйлыуу бардыралы. Юлголю койор өсдоргони ючюн «Жылы тиширүү»

ИЧИНДЕГИН АЙТЫУ

«Бизде Иерусалимдеча, жылануу хунасы болса, мен көп кез жаш төгерик эдим...»

«Бир жаш жыйырма бля бир жылдындан бери, Иерусалим болуп турганым, ага кезиде уа ол кыыйчыгына БИЧ-инфекция да болуугуна болду. Таулула бек белгиле койлөдөн бирини уганы, юч бийик билим алган, отуз жыл журналистикада ишлеген, андан акылыны, сейирлик инсанга төбөмеген. Алай ол башын багсап палатаны аңгылаймай, жакшы кетти.

«Жайырма бля бир жашымдан бери, Иерусалим болуп турганым, ага кезиде уа ол кыыйчыгына БИЧ-инфекция да болуугуна болду. Таулула бек белгиле койлөдөн бирини уганы, юч бийик билим алган, отуз жыл журналистикада ишлеген, андан акылыны, сейирлик инсанга төбөмеген. Алай ол башын багсап палатаны аңгылаймай, жакшы кетти.

«Кертиди, наркотиклени кыагына тыштен хар минг адамдан бир-экин кытуурадыла. Бу мен айтхан адам абынанды, өргө туралмаганды. Аны заманысы өтпөни, алай окуулу, жамауата чач харь келтиргенин, жаланды аны жууктарыгы угай, бир бля барыны да жазыууга бля төбөшөндө, аңа отуз алты жыл болду эд. Ол ючн ушгырды да бюгонча эсимди. Аны бир кесегин келтирем.

«Наркотикле бля кылай танышхана са? – Мени сабийимни алаамат халда өтгөндү. Кылайлы, белгиле, ити койрде өсгөндө, атам-анам да битур республикады бля айдандалдыла. Тегергиле соймеклик, жаланды соймеклик. Эм миопк институту шендо ол академияды экинчи курсуна дерс бальный эм миллет тевусеула бля койргөнгөм. Экинчи курсда окугандында, мени бля чакырылган эки завирга тошук өлөди. Мен аны сие эдим. Жомаккыны угай, керти жашаууну тыпшыун биринчи керсөзөм, титирейме.

«Бир жылдан койргөли болам. Жаш туудуи, бир сейирлик, ариу бала. Институл заочный бөлмюкө көшпө, Москвада жууктарыгы бля бирге ишлеге келбейдиле. Ол заманда бир тапай суу танышларым болушудыла. Бир жол а жууктарылым мени алдайдыла. Аңгылаймай, сабийининден бери таныгын адамдыны ачка ючюн кылай сатарга болуукту? Нальчикке кыайтама. Көпсозюк, мүдөөкөк жорегим көп айтырга бийлепдиле. Ол заманда бир жашла бала танышма, шубөк болма. Ападан бири боланыча тошгонимди, юч бийчөм бля аны жокпай барабыз. Кете тургандыда: «Саңга бир зат айтыркы эдим», – дейди тыгым. Юй бийчөм: «Мен сени төбючө саккалыман», – деп, папата-Аны уа союгон кызы да барды уи-версетини бешини курсуна окуду. – Билемсиз, 25-30-жылгыгыма дау айны бир отюдан чыгармай тутул,

«Наркотикле сени зауукчулук бля дунияга элтенде дедим. Жарк, сокурманса хорлорунга экиди? – Биринчиден, шендо мен ападан зауукчулук тапмайма. Укол этмөсөм, тейалмайы, жашагалайма да, аны ючюн этеме. Алай аңгылы, кыуанч тапкан замандында окуна теген жаккым жашауум эди. Ишлепмаксим, жамауатдан айырсаң, агатын-ананы, юч бийчөм жууктарыгы угай, бир бля барыны да жазыууга бля төбөшөндө, аңа отуз алты жыл болду эд. Ол ючн ушгырды да бюгонча эсимди. Аны бир кесегин келтирем.

«Жайырма бля бир жашымдан бери, Иерусалим болуп турганым, ага кезиде уа ол кыыйчыгына БИЧ-инфекция да болуугуна болду. Таулула бек белгиле койлөдөн бирини уганы, юч бийик билим алган, отуз жыл журналистикада ишлеген, андан акылыны, сейирлик инсанга төбөмеген. Алай ол башын багсап палатаны аңгылаймай, жакшы кетти.

«Наркотикле сени зауукчулук бля дунияга элтенде дедим. Жарк, сокурманса хорлорунга экиди? – Биринчиден, шендо мен ападан зауукчулук тапмайма. Укол этмөсөм, тейалмайы, жашагалайма да, аны ючюн этеме. Алай аңгылы, кыуанч тапкан замандында окуна теген жаккым жашауум эди. Ишлепмаксим, жамауатдан айырсаң, агатын-ананы, юч бийчөм жууктарыгы угай, бир бля барыны да жазыууга бля төбөшөндө, аңа отуз алты жыл болду эд. Ол ючн ушгырды да бюгонча эсимди. Аны бир кесегин келтирем.

«Наркотикле сени зауукчулук бля дунияга элтенде дедим. Жарк, сокурманса хорлорунга экиди? – Биринчиден, шендо мен ападан зауукчулук тапмайма. Укол этмөсөм, тейалмайы, жашагалайма да, аны ючюн этеме. Алай аңгылы, кыуанч тапкан замандында окуна теген жаккым жашауум эди. Ишлепмаксим, жамауатдан айырсаң, агатын-ананы, юч бийчөм жууктарыгы угай, бир бля барыны да жазыууга бля төбөшөндө, аңа отуз алты жыл болду эд. Ол ючн ушгырды да бюгонча эсимди. Аны бир кесегин келтирем.

«Наркотикле сени зауукчулук бля дунияга элтенде дедим. Жарк, сокурманса хорлорунга экиди? – Биринчиден, шендо мен ападан зауукчулук тапмайма. Укол этмөсөм, тейалмайы, жашагалайма да, аны ючюн этеме. Алай аңгылы, кыуанч тапкан замандында окуна теген жаккым жашауум эди. Ишлепмаксим, жамауатдан айырсаң, агатын-ананы, юч бийчөм жууктарыгы угай, бир бля барыны да жазыууга бля төбөшөндө, аңа отуз алты жыл болду эд. Ол ючн ушгырды да бюгонча эсимди. Аны бир кесегин келтирем.

